

Максим Яцина,

доктор філософії у галузі права (PhD),
асистент кафедри політики у сфері
боротьби зі злочинністю та кримінального
права Навчально-науковий юридичний
інститут Прикарпатський національний
університет імені Василя Стефаника
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5512-5378>

«НЕУРЯДОВІ ОРГАНІЗАЦІЇ» VS. «ГРОМАДСЬКІ ОРГАНІЗАЦІЇ»: ДО ПИТАННЯ СПІВВІДНОШЕННЯ

Порушено питання про співвідношення понять «неурядова організація» та «громадська організація». Громадські організації України та іноземні неурядові організації роблять значний внесок як у протидії агресії РФ, так і в боротьбі з її наслідками. Саме тому питання про них та їхню діяльність набуває особливої актуальності. Мета статті – вирішити питання про співвідношення неурядових організацій та громадських організацій, а також висунути ідеї щодо подальшого вдосконалення українського законодавства з цієї сфери. Шляхом дослідження положень нормативно-правових документів Ради Європи та Закону України «Про громадські об'єднання», крізь призму ознак неурядових організацій та громадських об'єднань, які зазначені у цих актах автор робить висновок про те, що вони вони тотожні. Наголошено, що за сучасних умов існує необхідність переглянути чинне Українське законодавство, яке регулює зазначену сферу з метою вироблення нових механізмів співпраці громадських організацій з державою.

Ключові слова: неурядові організації, громадські організації, громадське суспільство, інститути громадянського суспільства, суспільство.

Iatsyna M.

«Non-governmental organization» vs. «social organizations»: to the issue of the ratio

The article raises the question of the correlation between the concepts of «non-governmental organization» and «social organization». The development of civil society, which has taken place in Ukraine since 2014, as well as its mobilization, which has become a response to the aggression of the Russian Federation against Ukraine, demonstrates that it is effective and gives big support to the state in difficult times. Social organizations in Ukraine and foreign non-governmental organizations make a significant contribution, both to combat aggression and to combat its consequences. It is clear that after the victory, taking into account the process of integration into the European Union, many participants in the social and political life of the world will be involved in the process of rebuilding Ukraine, including non-governmental organizations.

That is why the issue of them and their activities have a significant relevance nowadays because we need to work today on the development of effective mechanisms for mobilizing as many participants in the world's social and political life as possible to restore the country.

Therefore, the purpose of the article is to resolve the issue of the correlation between non-governmental organizations and social organizations, as well as to put forward ideas for further improvement of Ukrainian legislation in the field. It seems that their resource and opportunities can be used in the post-war restoration of Ukraine, and therefore it is necessary to review national legislation on the issue.

It is seen that the starting point in this process is to revise the points of view about non-governmental organizations and how they correlate with similar Ukrainian entities of social organizations. Through the study of the provisions of the Council of Europe and the Law of Ukraine «On Social Associations», through the prism of the features of non-governmental organizations and social organizations, which are specified in these normative acts, the author concludes that they are equal. Despite the existence of some differences, the most important features such as voluntariness, self-government, and non-commerciality are peculiar to each of them. Therefore, it is possible to conditionally put a sign of equality between non-governmental organizations and social organizations.

The author also emphasizes that under modern conditions there is a need to review the current Ukrainian legislation, which regulates the specified area in order to develop new mechanisms of cooperation of social organizations with the state, which should be the subject of further scientific developments.

Keywords: *non-governmental organizations, social organizations, civil society, civil society institutes, society.*

Постановка проблеми. Як відомо, інституційними елементами структури громадянського суспільства є різноманітні громадські організації. Повномасштабна агресія РФ проти України мобілізувала як українське, так і зарубіжне громадянське суспільство. Не тільки держави, а й численні громадські інститути як в Україні, так і закордоном мобілізували свої зусилля для підтримки України. Щодня ми спостерігаємо все більше прикладів, коли від представників громадянського суспільства різних країн надходить допомога, в т. ч. військова (наприклад, збір коштів на придбання безпілотників для Українських Збройних Сил у балканських країнах), гуманітарна (допомога постраждалим, продуктові набори тощо) і навіть правова (наприклад, документування воєнних злочинів РФ з метою подальшої передачі їх до правоохоронних органів та міжнародних судів). Така їх активність обумовлює актуальність досліджень громадянського суспільства та його інститутів, оскільки ми стаємо свідками того, як вони виступають локомотивом змін у сучасному світі. Саме тому предметом дослідження є такі представники громадянського суспільства, як неурядові організації – від англ. «non-governmental organizations», який використовується у міжнародному спілкуванні на позначення інститутів громадянського суспільства, а також останнім часом помітно збільшилося вживання цього терміна в публічному дискурсі в Україні. Однак, незважаючи на те, що з усе більшим розповсюдженням використання цього терміна, досі існує мало наукових досліджень виконаних українськими науковцями щодо саме неурядових організацій. Незважаючи на наявність окремих публікацій, які стосуються неурядових організацій, питання про їх співвідношення з вітчизняним аналогом – «громадських організацій» – все ще відкрите.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Деякі аспекти існування та діяльності неурядових організацій розкрито в дослідженнях окремих науковців, зокрема: М. Алмаші, О. Бикова, Ю. Бисаги, Д. Белова, А.С. Лясоти, А. Олійника, В. Погорілка, Н. Шукліної, О. Шпаковича та ін.

Мета статті – вирішити питання про співвідношення неурядових організацій з громадськими організаціями, також висунути окремі ідеї щодо удосконалення українського законодавства про використання зазначених термінів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Поняття «неурядова організація» має іншомовне походження та інтегрувалося в Україні через його використання у міжнародних нормативних документах. Саме тому з огляду на іншомовне походження терміна «неурядова організація», для правильного тлумачення видається доречним звернутися до надбання інших наук, перш за все англійської філології, оскільки він є буквальним перекладом англійського терміна «non-governmental organization» (так звані NGOs, вони ж – НУО). Для цього варто звернутися до загальноприйнятого для використання у науці англійської філології словника англійських слів та термінів Longman Dictionary of Contemporary English, який дає пояснення терміна: «non-governmental organization – an organization which helps people, protects the environment etc. and which is not run by a government» – «неурядова організація – організація, яка допомагає людям, захищає навколишнє середовище тощо і яка не керується урядом / владою / державою» [1].

Оскільки Longman насамперед є словником, а тому його визначення не може слугувати таким, яке допустиме для використання у юридичній науці, однак дає можливість встановити загальноприйняте тлумачення поняття в англійському середовищі.

Варто наголосити, що вперше такий термін був закріплений у Статуті ООН. Сьогодні він вживається у міжнародних нормативних документах та законодавчих актах багатьох держав світу.

За визначенням англійського дослідника Д. Льюїса, «неурядові організації – це створені і керовані громадянами організації без жодного формального втручання держави, які слугують протидією державі та ринку». Схоже трактування у своїх працях використовують інші іноземні дослідники, наголошуючи на тому, що «захищаючи громадянські права тих чи інших соціальних, професійних, національних та інших груп населення або об'єднань громадян, неурядові організації є насамперед посередницькими організаціями, здатними «тиснути» на державні органи влади» [2, с. 2].

Вітчизняні науковці трактують неурядові організації «як локальні, національні чи міжнародні об'єднання людей, діяльність яких здійснюється з ініціативи громадян, а не з санкції чи вказівки уряду, й не має на меті отримання прибутку. Неурядові організації виконують широке коло функцій, таких як захист прав людини, надання допомоги біженцям, боротьба за роззброєння, здійснення дослідницьких та освітніх заходів» [3, с. 567]. Таку саму позицію поділяють інші українські науковці, акцентуючи на особливих ознаках неурядових організацій, серед яких: добровільність, незалежність (від державних та

комерційних інституцій), невідконтрольність урядовим структурам, неприбутковість, зорієнтованість на суспільне благо [3, с. 31; 4, с. 6; 5].

Незважаючи на той факт, що вони, хоча й діють в Україні, проте українське законодавство досі не містить окремої дефініції, а лише опосередковано згадує їх в окремих галузевих нормативно-правових документах. Так, наприклад, у постанові КМУ від 2 грудня 2015 р. № 1039 «Про затвердження Порядку забезпечення прозорості у видобувних галузях» [6], а саме: у Додатку 1 як одержувач соціальних витрат згадується, в т. ч., неурядова організація.

Крім того, неурядові організації згадувались у різних нормативно-правових документах центральних органів виконавчої влади. З огляду на це можна говорити про те, що незважаючи на відсутність нормативного визначення поняття «неурядової організації» використання цього поняття у законодавстві України є беззаперечним фактом. Водночас ні в законодавстві, ні у вітчизняній правовій науці нічого не сказано про їхню правову природу [7, с. 385].

Вбачається, що такий стан речей обумовлений тим, що термін «неурядова організація» запозичено з іноземних джерел. На це вказує те, що в нормативно-правових документах, в яких говорилося про неурядові організації, вони знаходились у тій їх частині, де йшлося про організації іноземного походження. Наприклад, у постановах різних років Центральної виборчої комісії у тій частині, що стосувалася діяльності іноземних спостерігачів під час виборів в Україні [8, с. 271], зокрема, йдеться: «Міжнародна неурядова організація до звернення також додає засвідчені копії установчих документів (статут тощо), які підтверджують, що до статутної діяльності такої організації належать питання виборчого процесу та спостереження за ним, а також засвідчену копію документа на підтвердження міжнародного статусу такої організації...» Таке положення міститься у п. 2.6 Постанови ЦВК від 28 серпня 2015 року №198 «Про Порядок реєстрації офіційних спостерігачів від іноземних держав, міжнародних організацій на виборах депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, обласних, районних, міських, районних у містах, сільських, селищних рад, сільських, селищних міських голів та старост сіл, селищ» [9].

З метою загальної правової уніфікації підходів до розуміння поняття неурядової організації на європейському континенті це питання неодноразово розглядала Рада Європи. Одним з перших таких кроків на міжнародному рівні стало прийняття 24 квітня 1986 р. Європейської Конвенції «Про визнання правосуб'єктності міжнародних неурядових організацій і про бажаність збільшення кількості її договірних сторін» [10]. Даний документ, як видно з назви, стосувався діяльності неурядових організацій, діяльність яких не обмежувалася територією однієї країни.

Тому, 5 липня 2002 р. за результатами трьох багатосторонніх зустрічей організованих Радою Європи, учасники було ухвалили інший документ, який вже безпосередньо стосувався саме неурядових організаційної національного характеру держав-членів, а саме: Фундаментальні принципи щодо статусу неурядових організацій в Європі, де у п. 1 було визначено неурядові організації як такі, що «... за суттю є добровільними самоврядними організаціями і саме тому не підлягають управлінню з боку органів державної влади. Терміни, якими їх звичайно описують у національному праві, можуть варіювати, однак вони охоплюють асоціації, благодійні заклади (charities), фонди (foundations, funds), некомерційні корпорації, товариства і довірчу власність в управлінні (trusts). Проте не політичні партії» [11].

Однак, на цьому робота міжнародних експертів не була припинена, а тому вже у 2007 р. з метою створення єдиних стандартів у сфері діяльності неурядових організацій у державах-членах Ради Європи було прийнято Рекомендацію CM/Rec(2007)14 Комітету міністрів Ради Європи державам-членам щодо створення та діяльності неурядових організацій. Вона містить у собі цілі, форми, засади діяльності неурядових організацій тощо, які рекомендується державам-членам врахувати у своєму національному законодавстві. Так, зокрема у п. 1, відповідно до цілей Рекомендації під неурядовими організаціями потрібно розуміти «добровільні, самокеруючі об'єднання і організації, створені для здійснення по суті некомерційних завдань їх засновників або членів, при цьому сюди не слід відносити політичні партії» [12].

Таке визначення універсальне, оскільки воно було підготовлено фахівцями Ради Європи з урахуванням того, щоб надалі його можна було легко імплементувати у законодавстві будь-якої держави-члена Ради Європи. Крім того, воно актуальне й сьогодні.

Щодо України, то найближчими за своїм правовим статусом щодо неурядових організацій є громадські об'єднання. Так, ЗУ «Про громадські об'єднання», який у ч. 1 ст. 1 визначає громадське об'єднання: «як добровільне об'єднання фізичних осіб та / або юридичних осіб приватного права для здійснення та захисту прав і свобод, задоволення суспільних, зокрема економічних, соціальних, культурних, екологічних, та інших інтересів» [13].

На нашу думку, у процесі співвідношення неурядових організацій з громадськими організаціями доцільно дослідити ознаки перших і зіставити їх з ознаками других.

Для вирішення завдання про ознаки неурядових організацій, то його варто розглядати крізь призму міжнародних нормативно-правових актів, оскільки саме з них термін «неурядова організація» перекочував до України.

Визначення ознак неурядових організацій варто розпочати з більш детального аналізу змісту вищезгаданих фундаментальних принципів щодо статусу неурядових організацій в Європі [11] та Рекомендації CM/Rec(2007)14 Комітету міністрів Ради Європи державам-членам (Щодо створення та діяльності неурядових організацій) [12].

Отже, у вказаних актах виокремлено такі ознаки неурядової організації:

1) добровільність – під нею тут розуміти насамперед можливість вільно набувати статусу члена неурядової організації, ніхто не може вступати до такої організації всупереч своїй волі та бажанням;

2) *самоврядність* – мається на увазі, що будь-яка неурядова організація має займатись своєю діяльністю самостійно, має право для цього створювати свої органи управління з її членів;

3) *некомерційність* – на такому аспекті діяльності неурядових організацій часто наголошують міжнародні нормативно-правові акти, оскільки саме ця ознака відмежовує неурядові організації від комерційних установ, транснаціональних корпорацій тощо, позаяк інші риси властиві всім їм;

4) *наявність формально визначеної правової форми* – для того, щоб набути правосуб'єктності, будь-яка неурядова організація має бути утворена відповідно до законодавства певної держави про приватні, добровільні, некомерційні об'єднання. Щодо питання про міжнародний статус неурядової організації, то тут зберігається певна дискусійність. Одні вважають, що неурядову організацію можна вважати міжнародною, коли вона має свої представництва у двох чи трьох країнах (серед кількості представництв також немає одностайності), а інші вважають, що достатньо просто провадити певну діяльність на території кількох держав. На нашу думку, таке питання слід розглядати крізь призму рівнів діяльності неурядових організацій, що є предметом окремого дослідження;

5) *створено незалежно від волі держави* – неурядові організації мають бути створені зацікавленими особами, а не державою, яка має створити належні умови для реалізації такого права населенням. Будь-який інший вплив на її діяльність ззовні можна розцінювати як посягання на їх незалежність, виняток становлять ті випадки, коли сама неурядова організація порушує своєю діяльністю законодавство;

б) кожна неурядова організація повинна мати конкретну мету діяльності, для досягнення якої вона створена. Як правило, це задоволення певних потреб чи вираження інтересів їх членів [14, с. 209].

Також серед основних принципів, які, на думку Комітету Міністрів Ради Європи, мають визначати правовий статус неурядових організацій європейських країн, сформульовані такі: вони повинні включати об'єднання або організації, створені як окремими особами, так і групами таких осіб; вони можуть бути як неформальними об'єднаннями, так і організаціями, які мають правосуб'єктність; вони можуть бути національними й міжнародними і за складом, і за сферою діяльності; вони повинні мати право на свободу висловлення поглядів та будь-які інші права і свободи, що мають гарантії у міжнародних або регіональних договорах та можуть належати таким організаціям; дії або бездіяльність суб'єктів владних повноважень, що впливає на неурядові організації, повинні надаватися до адміністративного оскарження та вільного оскарження з боку неурядових організацій у незалежному та неупередженому суді з належною юрисдикцією [15, с. 94–95].

Дещо інший перелік ознак неурядових організацій містить Міжнародна класифікація некомерційних організацій (ICNPO), яка визначає ознаки, притаманні неурядовим організаціям, зокрема:

1) *організованість*, тобто наявність певної інституційної реальності. У деяких країнах це підтверджується юридичною хартією про реєстрацію;

2) *приватність*, а саме: інституційна відокремленість від уряду. Неприбуткові організації не є частиною апарату уряду. Вони є «неурядовими» в тому сенсі, що структурно відокремлені від засобів управління;

3) *самоврядування*, тобто змога контролювати свою діяльність. Це означає, що вони повинні мати власні процедури внутрішнього управління та користуватися значним ступенем автономії;

4) *нерентабельне розповсюдження*. Прибутки мають залишатися в основному капіталі організації для її подальшого існування, а не розподілятися між власниками, членами чи засновниками. Це відрізняє неприбуткові організації від приватного бізнесу;

5) *добровільність*, що передбачає свободу участі та втілення концепції волонтаризму [16].

Натомість Закон України «Про громадські об'єднання» від 22 березня 2012 р. № 4572-VI загалом відповідає установленим міжнародним положенням, однак не говорить прямо про те, якими ознаками має бути наділена громадська організація, а натомість визначає принципи їхньої діяльності. Зокрема у ст. 3 вказаний Закон виокремлює такі їх принципи:

1) *добровільність*, передбачає право особи на вільну участь або неучасть в громадському об'єднанні, в т. ч. в його утворенні, вступ до такого об'єднання або припинення членства (участі) в ньому;

2) *самоврядування* передбачає право членів (учасників) громадського об'єднання самостійно здійснювати управління діяльністю громадського об'єднання відповідно до його мети (цілей), визначати напрями діяльності, а також невтручання органів державної влади та органів місцевого самоврядування у діяльність громадського об'єднання, крім випадків, визначених законом;

3) *вільний вибір території діяльності* передбачає право громадських об'єднань самостійно визначати територію своєї діяльності, крім випадків, визначених законом;

4) *рівність перед законом* передбачає, що громадські об'єднання рівні у своїх правах і обов'язках відповідно до закону з урахуванням організаційно-правової форми, виду та (або) статусу такого об'єднання;

5) *відсутність майнового інтересу* передбачає, що члени (учасники) громадського об'єднання не мають права на частку майна громадського об'єднання і не відповідають за його зобов'язаннями, доходи або майно (активи) громадського об'єднання не підлягають розподілу між його членами (учасниками) і не можуть використовуватися для вигоди будь-якого окремого члена (учасника) громадського об'єднання, його посадових осіб (крім оплати їх праці та відрахувань на соціальні потреби);

6) *прозорість та відкритість* передбачає право всіх членів (учасників) громадського об'єднання мати вільний доступ до інформації про його діяльність, в тому числі про прийняті громадським об'єднанням рішення і здійснені заходи, а також обов'язок громадського об'єднання забезпечувати такий доступ;

7) *публічність* означає, що громадські об'єднання інформують громадськість про свою мету діяльності. Тож, законодавче закріплення змісту цих принципів сприяє реалізації та захисту прав членів об'єднань громадян, а їх дотримання не є складним для реально діючих і дійсно громадських, демократичних організацій [13].

Можна дійти висновку, що вказані принципи одночасно є ознаками громадських організацій, оскільки вони є тими властивостями, якими має бути наділене об'єднання для того, щоб вважатись громадською організацією.

Для кращого розуміння співставлення ознак неурядових організацій з громадськими організаціями можна скористатися порівняльною таблицею:

Неурядова організація	Громадська організація
Ознаки	
добровільність	добровільність
самоврядність	самоврядування
некомерційність	відсутність майнового інтересу
наявність формально визначеної правової форми	вільний вибір території діяльності
створено незалежно від волі держави	рівність перед законом
наявність певної мети діяльності	прозорість та відкритість
	публічність

Таким чином, згідно з положеннями Закону України «Про громадські об'єднання» та визначеннями, які містяться у Рекомендації СМ/Rec(2007)14 та Фундаментальних принципах, які хоча є дещо відмінними, але з аналізу тексту українського Закону та актів Ради Європи можна дійти висновку, що поняття «громадські об'єднання» та «неурядові організації» переважно можна вважати синонімами. Адже, найважливіші ознаки (добровільність, самоврядність та некомерційність), які відрізняють як неурядові організації, так і громадські організації від інших видів об'єднань, властиві обом.

Окрім того, ЗУ «Про громадські об'єднання», зокрема ст. 2, яка визначає сферу дії цього закону, у ч. 4 говорить наступне: «*Неурядові організації інших держав, міжнародні неурядові організації (далі –*

іноземні неурядові організації) діють на території України відповідно до цього та інших законів України, міжнародних договорів України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України» [13]. Фактично цим положенням законодавець прирівняв іноземні неурядові організації до громадських об'єднань.

Висновки. Таким чином, між національним поняттям «громадська організація» та іноземним «неурядова організація» можна умовно поставити знак рівності, на що вказує аналіз положення ЗУ «Про громадські об'єднання» та низка міжнародних нормативно-правових актів. Однак, як свідчать положення іноземних нормативно-правових актів, зокрема Ради Європи, поняття неурядових організацій дещо ширше, ніж українське поняття громадської організації. З огляду на те, що ЗУ «Про громадські об'єднання» був прийнятий у 2013 р., а пік розвитку громадянського суспільства в Україні, зокрема громадських інституцій, припав на період після 2014 р., враховуючи ту роль, яку відіграють, як українські громадські організації, так і закордонні неурядові організації у протидії агресії РФ, а також у подоланні наслідків агресії, видається за доцільне переглянути окремі положення цього Закону, зокрема у частині співпраці з державою, таке питання є перспективою для подальшого наукового пошуку.

Список використаних джерел

1. Longman Dictionary of Contemporary English : веб-сайт. URL: <https://www.ldoceonline.com/> (дата звернення: 12.11.2022).
2. Lewis D. The Management of Non-Governmental Development Organizations. An Introduction. London; NY: Routledge, 2001. 242 p.
3. Політологічний словник / О. Д. Авдєєнко, О. В. Антонюк, О. В. Бабкіна та ін. Київ : Міжрегіон. акад. упр. персоналом, 2005. 791 с.
4. Ващук О. М. Конституційно-правовий статус громадських організацій України : дис. ... канд. юридич. наук. Київ, 2004. 207 с.
5. Новохацький В. Д. Неурядові організації як фактор розбудови громадського суспільства в Україні : автореф. дис. ... канд. політ. наук. Дніпропетровськ, 2005. 16 с.
6. Про затвердження Порядку забезпечення прозорості у видобувних галузях : Постанова КМУ від 2 грудня 2015 р. № 1039 // Офіційний сайт Верховної Ради України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1039-2015-%D0%BF> (дата звернення: 29.11.2022).
7. Яцина М. О. До питання визначення поняття «неурядова організація» (на прикладі національних і міжнародних актів). Порівняльно-аналітичне право: електронне наукове фахове видання. 2019. Ужгород. Вип. 4. С. 384–386.
8. Яцина М. О. До питання визначення поняття «неурядової організації». *Вдосконалення правового регулювання прав та основних свобод людини і громадянина : Матеріали щорічної Всеукр. наук.-практ. конф. молодих вчених (м. Івано-Франківськ, 3-4 травня 2019 р.)*. Івано-Франківськ. 2019. С. 269–272.
9. Про Порядок реєстрації офіційних спостерігачів від іноземних держав, міжнародних організацій на виборах депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, обласних, районних, міських, районних у містах, сільських, селищних рад, сільських, селищних міських голів та старост сіл, селищ : Постанова ЦВК від 28 серпня 2018 року № 198 // Офіційний сайт Верховної Ради України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0198359-15#Text> (дата звернення: 02.12.2022).
10. European Convention on the Recognition of the Legal Personality of International Non-Governmental Organizations, Council of Europe, Strasbourg, 24.IV.1986 // Офіційний сайт Ради Європи. URL: <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/rms/090000168007a67c> (дата звернення: 04.12.2022).
11. Фундаментальні принципи щодо статусу неурядових організацій в Європі // Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_209 (дата звернення: 04.12.2022).
12. Рекомендації CM/Rec(2007)14 Комітету міністрів Ради Європи державам-членам (Щодо створення та діяльності неурядових організацій) // Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/en/994_937 (дата звернення: 04.12.2022).
13. Про громадські об'єднання : Закон України від 22.03.2012 р. № 4572-VI URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4572-17#Text> (дата звернення: 06.12.2022).
14. Яцина М. О. Ознаки «неурядової організації» у сфері протидії злочинності. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України*. Івано-Франківськ, 2019. Вип. 51. С. 205–212.

15. Манко В. Неурядові організації як інструменти «розумної сили». *Вісник Дніпропетровського університету*. 2015. № 3. С. 92–98.
16. Salamon L., Anheier H. *The International Classification of Nonprofit Organizations: ICNPO-Revision*. Baltimore: The Johns Hopkins Institute for Policy Studies, 1996. URL: http://asauk.org.uk/wp-content/uploads/2018/02/CNP_WP19_1996.pdf (дата звернення: 08.12.2022).

References

1. Longman Dictionary of Contemporary English: Website. URL: <https://www.ldoceonline.com/> (Date of appeal: 12.11.2022).
2. Lewis D. *The Management of Non-Governmental Development Organizations. An Introduction*. London; NY: Ruetledge, 2001. 242 P.
3. Politologichniy slovnyk / O.D. Avdeenko, O.V. Antonyuk, O.V. Babkin and others. - K.: Interregion. Acad. UPR. Personnel, 2005. - 791 p. [in Ukrainian].
4. Vashchuk O.M. *Konstytuciynyi i pravovyi status gromanskykh obiednan* : diss. ... Cand. Jur. Nauk. Kyiv, 2004. 207 p. [in Ukrainian].
5. Novohatsky V.D. *Neuriadovi organizacii yak factor u rozvytku gromadskoho suspilstva u Ukraini*: author. disk. ... Cand. polit. nauk. Dnipropetrovsk, 2005. 16 p. [in Ukrainian].
6. Pro zatverdzhennia Poriadku zabezpechennia prozorosti u vydobuvnykh haluziakh : Postanova KMU vid 2 hrudnia 2015 r. № 1039 // Ofitsiynyi sait Verkhovnoi Rady Ukrainy. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1039-2015-%D0%BF> (date of appeal: 29.11.2022). [in Ukrainian].
7. Iatsyna M. O. Do pytannia vyznachennia poniattia «neuriadova orhanizatsiia» (na prykladi natsionalnykh i mizhnarodnykh aktiv). *Porivnialno-analitychne pravo: elektronne naukove fakhove vydannia*. 2019. Uzhhorod. Vyp. 4. S. 384–386. [in Ukrainian].
8. Iatsyna M. O. Do pytannia vyznachennia poniattia «neuriadovi orhanizatsii». *Vdoskonalennia pravovoho rehuliuвання prav ta osnovnykh svobod liudyny i hromadianyna: Materialy shchorichnoi Vseukrainskoi naukovo-praktychnoi konferentsii molodykh vchenykh (m. Ivano-Frankivsk, 3-4 travnia 2019 r.)*. Ivano-Frankivsk. 2019. S. 269-272. [in Ukrainian].
9. Pro Poriadok reistratsii ofitsiynykh sposterihachiv vid inozemnykh derzhav, mizhnarodnykh orhanizatsii na vyborakh deputativ Verkhovnoi Rady Avtonomnoi Respubliky Krym, oblasnykh, raionnykh, miskyykh, raionnykh u mistakh, silskykh, selyshchnykh rad, silskykh, selyshchnykh miskyykh holiv ta starost sil, selyshch : Postanova TsVK vid 28 serpnia 2018 roku №198 // Ofitsiynyi sait Verkhovnoi Rady Ukrainy. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0198359-15#text> (date of appeal: 02.12.2022). [in Ukrainian].
10. European Convention on the Recognition of the Legal Personality of International Non-Governmental Organizations, Council of Europe URL: <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/rms/090000168007a67c> (Date of appeal: 04.12.2022).
11. Fundamentalni pryntsypy shchodo statusu neuriadovykh orhanizatsii v Yevropi // Ofitsiynyi sait Verkhovnoi Rady Ukrainy. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_209 (date of appeal: 04.12.2022). [in Ukrainian].
12. Rekomendatsii CM/Rec(2007)14 Komitetu ministriv Rady Yevropy derzhavam-chlenam (Shchodo stvorennia ta diialnosti neuriadovykh orhanizatsii) // Ofitsiynyi sait Verkhovnoi Rady Ukrainy. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/en/994_937 (date of appeal: 04.12.2022). [in Ukrainian].
13. Pro hromadski obiednannia : Zakon Ukrainy vid 22.03.2012 r. № 4572-VI URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4572-17#text> (date of appeal: 06.12.20222222). [in Ukrainian].
14. Iatsyna M.O. Signs of a «non-governmental organization» in the field of combating crime. Actual problems of improving the current legislation of Ukraine. Ivano-Frankivsk, 2019 Iss. 51. P. 205–212. [in Ukrainian].
15. Manko V. *Neuriadovi orhanizatsii yak instrumenty «rozumnoi syly»*. *Visnyk Dnipropetrovskoho universytetu*. 2015. № 3. S. 92-98. [in Ukrainian].
16. Salamon L., Anheier H. *The International Classification of Non-Profit Organizations: ICNPO-Revision*. Baltimore: The Johns Hopkins Institute for Policy Studies, 1996. URL: http://asauk.org.uk/wp-content/uploads/2018/02/cnp_wp19_19

Стаття надійшла до редакції 09.12.2022.